

Om betyg inom särskild utbildning för vuxna

Skolverket

Innehåll

Inledning 3

Kunskapskraven och betygsskalan 4

När ska betyg sättas? 6

Vad gäller vid betygssättning? 8

Hur ska betyg dokumenteras? 9

Får en person läsa en kurs
där han eller hon redan har betyg? 10

Intyg 13

Hur ska ett intyg utformas? 14

Hur länge kan en elev läsa? 15

Får en elev läsa en kurs för
att upprätthålla sina kunskaper? 16

Vad är undantagsbestämmelsen? 18

Hur kan likvärdiga betyg sättas
när förutsättningarna är olika? 20

Inledning

Arbetar du som rektor eller lärare inom särskild utbildning för vuxna?
Har du frågor om betyg och betygssättning? Det här materialet bygger på de vanligaste frågorna som vi får från lärare och rektorer i den här skolformen.

Texten handlar huvudsakligen om betyg, intyg och betygssättning. Om du vill läsa mer om bedömning inom skolformen, se Skolverkets stödmaterial "Kunskapsbedömning inom särskild utbildning för vuxna" och "Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen".

Informationen i materialet utgår främst från bestämmelser i skollagen (2010:800) och förordningen (2011:1108) om vuxenutbildning. För den som vill läsa vidare finns hänvisningar till de källor som använts och till övrigt material som Skolverket har tagit fram.

Kunskapskraven och betygsskalan

Betygsskalan har fem godkända steg A, B, C, D och E. Det högsta betygssteget är A och det lägsta är E. Om en elev inte uppnår kunskapskraven minst motsvarande betyget E ska inget betyg sättas, istället ska ett intyg om att eleven deltagit i kursen utfärdas.

För A, C och E finns specifika kunskapskrav. Kursplanerna anger inga preciserade kunskapskrav för betygen B och D. Betyget B innebär att kunskapskraven för C och till övervägande del för A är uppfyllda. Betyget D innebär att kunskapskraven för E och till övervägande del för C är uppfyllda.

Betyget ska uttrycka i vilken mån en elev har uppnått de kunskapskrav som finns för en kurs. Undervisningen ska utformas så att eleven har möjlighet att nå alla betygssteg på varje kurs.

För den elev som läser på träningskolenivå finns det kunskapskrav på två nivåer: kunskapskrav för grundläggande kunskaper och kunskapskrav för fördjupade kunskaper. Bedömningen av elevens kunskaper ska göras utifrån elevens individuella förutsättningar. Betyg ska inte sättas på kurser på träningskolenivå, istället ska ett intyg om att eleven deltagit i utbildning utfärdas.

För gymnasiesärskolearbetet sätts betyget E om eleven når kunskapskraven för godtagbara kunskaper, när eleven inte det sätts inget betyg på gymnasiesärskolearbetet.

- ▶ 21 kap. 19 och 20 §§ skollagen
- ▶ 4 kap. 9 § förordning om vuxenutbildning
- ▶ Särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå. Kursplaner och kommentarer, Skolverket 2014, s. 84

LÄS VIDARE

Betygsskalan och betygen B och D – en handledning, Skolverket 2012

När ska betyg sättas?

Betyg ska sättas i anslutning till att kurser eller delkurser avslutas eller när gymnasiesärskolearbetet är genomfört. För en elev som har fått betyg på samtliga delkurser av en kurs ska ett sammanfattande betyg sättas på kursen i dess helhet.

För att det ska vara tydligt för elev, lärare och övriga berörda när en kurs är avslutad behövs en tydlig planering för kursen. Ett verktyg för planering av elevens utbildning är den individuella studieplanen. Rektorn bör se till att lärare och elever får information om när kurser avslutas och vad som gäller vid betygssättning.

Undantaget från betygssättning är kurser och delkurser på träningskolenivå och orienteringskurser. Betyg ska heller inte sättas om en elev inte når kunskapskraven för godtagbara kunskaper, minst betyget E, då en kurs är avslutad. Om det saknas underlag på grund av elevens frånvaro sätts inget betyg utan det markeras med ett streck i betygskatalogen.

- ▶ 3 kap. 14 § skollagen
- ▶ 21 kap. 18-20 §§ skollagen
- ▶ 4 kap. 6 och 11 §§ förordning om vuxenutbildning
- ▶ Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen, Skolverket 2014, s. 16 och 18

LÄS VIDARE

Individuell studieplan inom vuxenutbildningen, Skolverket 2013

Vad gäller vid betygssättning?

Betyg ska beslutas av den eller de lärare som bedriver undervisningen vid den tidpunkt när betyg ska sättas. Läraren är enligt skollagen skyldig att sätta betyg på en avslutad kurs, om underlag finns och om det är en kurs där betyg ska sättas. En elev kan inte välja bort att betyg sätts. Läraren ska inför betygssättningen göra en allsidig bedömning av elevens kunskaper i förhållande till kunskapskraven.

Eleven har rätt att löpande få information under kursen om sin kunskapsutveckling och hur elevens kunskaper kan förbättras i förhållande till kunskapskraven. Eleven har också rätt att få veta på vilka grunder betyget sätts.

Ett satt betyg kan inte överklagas, men om den eller de som har fattat beslutet om betyget finner att beslutet är uppenbart oriktigt kan beslutet ändras, om det kan ske snabbt och enkelt. Det får dock inte innebära att betyget sänks.

Att sätta betyg är myndighetsutövning. Beslut som innefattar myndighetsutövning kräver stöd av lag eller annan författning. Det är därför viktigt att rektorn, som ansvarig för utbildningen, är tydlig med vilka rutiner som gäller vid betygssättning.

► 3 kap. 15, 16 och 20 §§ skollagen

LÄS VIDARE

Kunskapsbedömning inom särskild utbildning för vuxna, Skolverket 2013

Hur ska betyg dokumenteras?

Beslut om betyg på en kurs, delkurs eller gymnasiesärskolearbete ska dokumenteras i en betygskatalog. Betygskatalogen ska även innehålla uppgifterna i utfärdade intyg och de kurser där underlag för betygssättning har saknats (markerat med ett streck). Det är rektorn som ansvarar för att betygskatalogen förs.

Betyg och intyg ska genast kunna sammanställas för varje enskild elev. En elev som har slutfört en eller flera kurser kan begära ett utdrag ur betygskatalogen som visar vilka kurser som eleven har slutfört och vilka betyg eller intyg som har utfärdats. Att begära ett utdrag ur betygskatalogen är frivilligt och eleven väljer själv vad ska ingå i utdraget. Den elev som inte vill ta emot ett betyg på en kurs kan därför välja att inte begära ett utdrag ur betygskatalogen.

Om en elev har fått betyg i svenska eller svenska som andraspråk, engelska, matematik och samhällskunskap på grundläggande nivå ska eleven få ett slutbetyg. Har eleven fler betyg på grundläggande nivå kan även dessa ingå i slutbetyget om eleven väljer det. Om en elev har avslutat sin utbildning på gymnasial nivå ska ett gymnasiesärskolebevis utfärdas. Hur slutbetyg respektive gymnasiesärskolebevis ska utformas regleras av Skolverkets föreskrifter.

Betygsdokument och utdrag ur betygskatalogen ska utfärdas av rektorn.

- ▶ 4 kap. 11, 12, 13 och 20 a §§ förordning om vuxenutbildning
- ▶ Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:8) om betygskatalog för vuxenutbildning
- ▶ Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2012:23) om utformning av slutbetyg från kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå och särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå
- ▶ Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2013:151) om utformningen av gymnasiesärskolebevis från särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå

Får en person läsa en kurs där han eller hon redan har betyg?

För att ha rätt till utbildning på grundläggande nivå eller för att vara behörig till utbildning på gymnasial nivå ska en person bland annat sakna sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge. Om en person redan har de kunskaper som en kurs syftar till att ge kan han eller hon inte antas till den kursen.

En person kan sakna kunskaper i en del av en kurs och ha kunskaper i andra delar. En möjlighet är då att bli antagen till kursen men validera de delar av kursen som han eller hon har kunskaper i. Studietiden kan då förkortas. Betyg sätts på kursen i sin helhet. Ett annat alternativ är att det inrättas en delkurs som motsvarar de delar av kursen som individen saknar kunskaper i. Rektorn beslutar om en kurs ska delas upp i delkurser och hur många verksamhetspoäng varje delkurs ska omfatta.

För att avgöra om en presumtiv elev saknar de kunskaper som kursen avser att ge kan en bedömning av personens kunskaper och kompetens göras inför antagning till kursen. Finns det skäl att anta att personen saknar kunskaper trots att denna sedan tidigare har ett betyg i kursen? Är det ett nyligen satt betyg eller sattes betyget för länge sedan? Vad är individens mål med studierna? Om det görs en bedömning att personen saknar de kunskaper som kursen avser att ge, även om han eller hon sedan tidigare har ett betyg i kursen, kan personen antas till utbildningen.

Om en person antas till en kurs där han eller hon redan har ett betyg ska ett nytt betyg sättas när kursen avslutas. Dock ska endast det högre betyget tas med om eleven får ett slutbetyg eller gymnasiesärskolebevis.

- ▶ 21 kap. 11, 16 och 21 §§ skollagen
- ▶ 2 kap. 8 och 10 §§ samt 4 kap. 13 och 21 §§ förordning om vuxenutbildning

LÄS VIDARE

Validering inom vuxenutbildning, Skolverket 2013

Intyg

Ett intyg ska utfärdas för elever som deltagit i kurser på träningskolenivå, orienteringskurser och för de elever som inte uppnår som lägst betyget E för en kurs. En elev ska dock alltid kunna begära ett intyg om han eller hon vill få sina kunskaper dokumenterade på ett annat sätt än genom betyg. Betyg ska fortfarande sättas på kurser där betyg sätts, även om eleven endast vill ha ett intyg.

Ett intyg kan dokumentera elevens kunskaper, kompetens eller att eleven har deltagit i utbildning. Intyget kan ge en mer beskrivande information än ett betyg och därför vara värdefullt för eleven, då det på ett annat sätt än betyget kan visa på vilka kunskaper han eller hon har. Det kan underlätta kommunikationen med blivande arbetsgivare, eller inför fortsatta studier.

Rektorn utfärdar intyg. Huvudmannen har ansvar för att elever informeras om möjligheten att få intyg. Rutinerna för hur elever ska informeras om möjligheten att få ett intyg behöver vara väl kända inom verksamheten.

- ▶ 21 kap. 18, 19, 23 och 24 §§ skollagen
- ▶ 4 kap. 25 § förordning om vuxenutbildning
- ▶ Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen, Skolverket 2014, s. 29

LÄS VIDARE

Särskild utbildning för vuxna, Skolverket 2013

Hur ska ett intyg utformas?

Det finns olika anledningar till varför ett intyg utfärdas och det ska därför utformas olika beroende på intygets syfte. Hur intyg ska utformas regleras av Skolverkets föreskrifter.

- De elever som har deltagit i en orienteringskurs, eller de elever som vill få sina kunskaper dokumenterade på ett annat sätt än genom betyg, ska få ett *intyg*.
- De elever som avslutat en kurs på träningskolenivå och de elever som inte når kunskapskraven för betyget E i en kurs ska få ett *intyg om deltagande*.
- De elever som har genomgått validering ska få ett *intyg efter validering* där elevens kunskaper och kompetens finns beskrivna.

Utöver de uppgifter som ska finnas med i ett intyg kan andra uppgifter anges i noteringsfältet eller i en bilaga till intyget. Det kan bland annat handla om vilka moment som eleven har deltagit i inom ramen för kursen och vad eleven kan.

- ▶ Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2014:120) om utformningen av intyg i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare

Hur länge kan en elev läsa?

En elev som har antagits till en kurs inom särskild utbildning för vuxna har, enligt skollagen, rätt att fullfölja den. Utbildningen ska utgå från individens behov och förutsättningar och eleven ska få stöd och stimulans för att utvecklas så långt som möjligt i förhållande till utbildningens mål.

Om det befaras att en elev inte kommer att nå kunskapskraven för godtagbara kunskaper i kursen ska eleven skyndsamt ges stöd i form av extra anpassningar inom ramen för den ordinarie undervisningen. Om eleven trots detta inte gör tillfredställande framsteg eller saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen kan huvudmannen besluta att utbildningen för en elev ska upphöra. Ett beslut om upphörande av utbildningen behöver vara väl underbyggt och dokumenterat. Beslutet kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Om huvudmannen beslutat att en elevs utbildning ska upphöra ska han eller hon kunna påbörja utbildningen igen om det finns särskilda skäl för det. Det är huvudmannen som beslutar om en person ska tas emot till utbildningen igen. Även det beslutet kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

- ▶ 3 kap. 3 och 5 a §§ skollagen
- ▶ 21 kap. 9 § skollagen
- ▶ 28 kap. 12 § skollagen

LÄS VIDARE

Individanpassning, extra anpassningar och orienteringskurser inom vuxenutbildningen, Skolverket 2015

Får en elev läsa en kurs för att upprätthålla sina kunskaper?

För att bli antagen till en kurs måste individen sakna de kunskaper som kursen syftar till att ge. En person får därmed inte gå en utbildning om syftet endast är att upprätthålla de kunskaper som han eller hon redan har.

Om en elev redan är antagen till en kurs men inte förbättrar sina kunskaper kan utbildningen för eleven upphöra, se avsnitt ovan. För att fortsätta kursen räcker det inte att eleven upprätthåller sina kunskaper. Det behöver även ske en utveckling och progression i lärandet.

Det är viktigt att eleven får stöd i att formulera mål för sin utbildning och att utbildningen utformas så att eleven kan nå så långt som möjligt i sin kunskapsutveckling. Det kan bland annat handla om att kombinera kurser på grundläggande nivå med kurser på gymnasial nivå. Det kan även handla om att kombinera kurser i olika skolformer, till exempel kommunal vuxenutbildning eller utbildning i svenska för invandrare. För att kunna ge eleven detta stöd är det betydelsefullt att eleven har tillgång till studie- och yrkesvägledning.

- ▶ 21 kap. 9, 11 och 16 §§ skollagen
- ▶ 1 kap. 3 § förordning om vuxenutbildning

LÄS VIDARE

Studie- och yrkesvägledning inom gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna, Skolverket 2014

Vad är undantagsbestämmelsen?

Det finns en möjlighet för läraren, om det finns särskilda skäl, att bortse från enstaka delar av kunskapskraven vid betygssättningen. Bestämmelsen brukar kallas undantagsbestämmelsen och gäller för samtliga betygssteg.

Med särskilda skäl avses funktionsnedsättning eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav. För en elev som är antagen till särskild utbildning för vuxna får en utvecklingsstörning bara beaktas om det finns synnerliga skäl. De delar av kunskapskraven som rör säkerhet och de som hänvisar till lagar, förordningar eller myndigheters föreskrifter ska dock alltid uppfyllas.

Då funktionsnedsättningar kan se olika ut går det inte att exakt definiera i vilka fall bestämmelsen är tillämplig eller vad enstaka delar av kunskapskraven innebär. Detta är något som måste diskuteras och avgöras lokalt beroende på individens situation. Det bör dock understrykas att bestämmelsen avser betygssättningen och inte undervisningen.

Innan läraren fattar beslut om att bortse från enstaka delar av kunskapskraven bör läraren noggrant följa upp varför inte eleven haft möjlighet att uppfylla kraven. Rektorn har ett särskilt ansvar för att se till att eleven erbjuds så goda möjligheter till utveckling och lärande som möjligt. Syftet med bestämmelsen är att skapa lika förutsättningar för elever som annars inte har någon möjlighet att nå ett visst betyg. För att kunna tillämpa bestämmelsen behövs inte en formell diagnos.

- ▶ 21 kap. 20 a § skollagen
- ▶ Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen, Skolverket 2014, s. 28-29

LÄS VIDARE

<http://www.skolverket.se/bedomning/betyg/elever-med-funktionsnedsattning>

Hur kan likvärdiga betyg sättas när förutsättningarna är olika?

För att så långt som möjligt säkerställa att bedömningen är likvärdig behöver lärare samarbeta med andra lärare. Att diskutera bedömning och betygsättning med andra lärare bidrar till att bedömningen blir mer likvärdig och inte påverkas av till exempel lokala traditioner.

Lärare behöver regelbundet diskutera och analysera hur de bedömer elevernas kunskaper i förhållande till kunskapskraven. Det kan ske genom att lärare tar del av andra lärares erfarenheter, forskning eller gemensamt diskuterar hur de bedömt olika elevarbeten. Diskussionerna bidrar till att läraren utvecklar sin bedömarförmåga och förtrogenhet med kunskapskraven.

Rektorn har ett särskilt ansvar att organisera verksamheten så att lärare har tid och möjlighet att diskutera med varandra. I rektorns ansvar ligger även att vid behov genomföra kompetenshöjande insatser.

Även huvudmannen, som ytterst ansvarig för utbildningen, bör se till att skolan fortlöpande arbetar för att bedömning och betygssättning ska vara likvärdig på olika skolenheter.

- ▶ Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Bedömning och betygssättning inom vuxenutbildningen, Skolverket 2014, s. 22 och s. 27

LÄS VIDARE

Skolverkets allmänna råd med kommentarer – Systematiskt kvalitetsarbete – för skolväsendet, Skolverket 2012

Den här broschyren
kan beställas från:
Fritzes kundservice
106 47 Stockholm
tel: 08-690 95 76
fax: 08-690 95 50
e-post: skolverket@fritzes.se

Beställningsnummer: 15:1439
Grafisk form: AB Typoform
Foton: Michael McLain
Tryck: Taberg Media Group, Taberg 2015
Upplaga: 1 500 ex

Skolverket

www.skolverket.se